

BİR ZAMANLAR ANADOLU'DA FİLMİNİN DOKTOR CEMAL İLE DANSI

YAZI: Kemalettin ÖZDEN
ozdenkema@gmail.com

Sinema hayatın içinden öyküler anlatan bir sanattır. Bu nedenle yaşama dair ne varsa hepsini kapsayacak şekilde bakışını genişletebilir ya da kamerasını her yöne çevirebilir.

Sinema, hareket ve imgeyle duygu, düşünce ve eylem üreten bir makine gibi çalışmaktadır. Kamerasını çevirdiği her noktayı derinlemesine analiz edebilme imkân ve yeteneğine sahip mucizevi bir alandır beyazperde. Bu nedenle sinema, insanın sıkıntılarına, sevincine, acılarına, çatışmalarına dokunma gayreti içine de girer.

Tıp mesleği yani hekimlik de, hayatın tam kalbinde yer alan, insanlarla birebir iletişim halinde bulunması ile öne çıkan bir meslektir. Bu nedenle, sinema ile hekimliğin yolu sonsuz kere kesişecektir dersek sanırım abartmış olmayız. Sinema nasıl diğer disiplinlerden etkileniyor ve yararlanıyorsa, hekimlik de çeşitli nedenlerden ötürü birçok disiplinle iç içe geçmiş bulunur. Tıp, yeri gelir kimyadan, biyolojiden, etikten, hukuktan faydalanır. Günümüzde, kaçınılmaz olarak bunlarla birlikte, bütünlüklü bir disipline dönüşmüştür. Sinema, bir hastalığı, bir tanıyı, bir tedaviyi ya da bunların psikolojik ve toplumsal yansımalarını irdelerken sağlık çalışanlarına, özellikle de doktorlara başvurur. Bir anlamda kamerasını hekimlere çevirir. Bununla ilgili film literatürü neredeyse sınırsız bilgi içermektedir.

Bu bağlamdan yola çıkarak, Bir Zamanlar Anadolu'da filminin hekime bakışını ve tıp uygulamalarını nereye yerleştirdiğine dair

bir analiz yapmaya çalışacağım. Bir zamanlar Anadolu'da, çok katmanlı anlatı yapısı ile farklı bakış açılarına kapı aralayan bir film. Film üzerine söz söylemek için, taşra sıkışmışlığından ve tekdüzeliğinden, insanlar arasındaki hiyerarşik kademelerin taşıdığı gerilimden, kişiler arasındaki zıtlıklardan ve çekişmelerden yola çıkılabilir. Taşrada olaylar vuku bulmaz, birbirini tekrarlayan hareketler vardır sadece.

Bir Zamanlar Anadolu'da, 2011 yılında gösterime giren bir Nuri Bilge Ceylan filmi. Filmin senaryosunu Ercan Kesal, Ebru Ceylan ve Nuri Bilge Ceylan birlikte yazmışlar. Filmin gerçekçi yapısı ve anlatımındaki yüksek seviye, kendisi de hekim olan ve senaryo yazarlarından Ercan Kesal'ın başarısı olarak da görülebilir.

Bilindiği üzere film, bir Anadolu bozkırında geçmektedir. Hava kararmak üzere iken tekdüze bozkır yolunda seyir halindeki üç araç, bir cinayeti çözmek ve öldürüldükten sonra gömülmüş bir insanın cesedini bulmak için yola çıkmışlardır. Üç araç hiyerarşik şekilde sıralanmıştır. En önde savcının aracı, hemen arkasında komiser ve doktorun bulunduğu araç ve en sonunda da jandarma aracı bulunmaktadır. Katil de yer göstermek için yanlarında getirilmiştir. Uzun uğraşlar sonuç vermez ve katil yeri hatırlamadığını söyler. Bir anlamda ceset kaybolmuştur. Başka bir anlamda ise, aslında orada bulunan herkes alegorik olarak kayıptır. Ceset kayıptır ve ölüm herkesin başına gelecek bir yasa gibidir. Kayıp olanların acısı kalanlar üzerine sıçrar. Ce-

Hayatı belirleyen
bir anlamda
insanın bakışıdır.

sedi arayanlar da ölüdür bir anlamda. “Bir zamanlar”, “bir varmış bir yokmuş” misali zamansızlıktır da aynı zamanda. Taşraya sığınmış ve acılarını burada unutmaya çalışan yerlisi, yabancıları tüm bireyler aynı varoluşsal sancının pençesinde. Bunun bilincinde olanlar için ise acı belki de iki kat daha fazladır.

Film, görünürde bir ceset arama işini daha doğrusu görevini yapan meslek gruplarını anlatıyor gibidir. Gerçekte ise bürokrasi, iktidar, hiyerarşik çatışmalar, insan doğasındaki zıtlıklar, çekişmeler, iyi-kötü problemi ve kastrasyonun geride bıraktığı acıların derin izleri peşindedir.

Filmde hekim ile sohbetler, diyaloglar hep samimidir. Söze herkes, doğrudan “doktor” diyerek başlar. Yani toplumun her kesiminden insan, ailesinden biriymiş gibi iletişim kurar hekimle. Ama örneğin savcı ile konuşmalar, mutlaka katı bir teatral saygı üzerinden yürür. Seslerini bile yükseltmezler onun karşısında. Yasayı ve bürokrasiyi temsil noktasında önemli bir şahsiyettir o.

Filmde ana karakterlerin tamamı erkektir. Kadınlar ya görünmez ya da gördüklerinde de hep sessiz kalmayı yeğlerler. Bu durum eril bir dünyanın görünür yüzü olarak kabul edilebilir. Ancak erkekler arasındaki güç

savaşı için içine girdiğinde, “vahşi doğada” erkekler için işlerin sanıldığı gibi kolay olmadığı da açık edilir. Eril güç peşinde, çatışmalarla yüzleşen erkeklerin, kadınlar karşısındaki zaaf ve güçsüzlüğü de Komiser Naci (Yılmaz Erdoğan) üzerinden izleyiciye aktarılır. Görev için gece yarısı aç ve uykusuz yollarda olan Komiser Naci’ye karısı telefonda “Nerede kaldın?” diye bağırır. Herkese emirler verip hükmeden Naci, bir anda ezik bir figüre dönüşür.

Savcının yasal üstünlüğü ile arası iyi olmayan Komiser Naci, savcının sık sık tuvaletini yapmak için aracı durdurmasını “prostata vardır” esprisi üzerinden tiye alır. Böylece karısı tarafından zaafa uğratılan eril yapı, savcı üzerinden onarılmaya çalışılır. Kendisine destek olması için de doktordan yardım ister Naci. Burada prostat, tıp dışı toplumsal bir alegori olarak sunulmuş ve anlamı iktidar, iktidarsızlık eksenine kaydırmıştır.

Filmde vurgu yapılan unsurlardan biri de, hemen tüm Nuri Bilge Ceylan filmlerinde görüldüğü üzere, taşrada sıkışmışlık ya da kayıp olmaktır. Taşrada aslında bir endişe mekânıdır. Birçok kez görünür olan bu sancı, Doktor Cemal ile şoför Arap Ali’nin bir nevi “telepatik”, metafizik diyaloglarında ortaya çıkar. Taşra, tekinsizdir ve her yerde ölüm kol gezmektedir.

Doktor Cemal karakteri, sorgulayan, düşünen, yardımsever bir entelektüel olarak sunulur izleyiciye. Herkesin bir sıkıntısı vardır, bazıları bunu içselleştirmiş, üzerini örtmüştür, ama Cemal gibi bazıları da sıkıntıyı aşmamıştır. Bu sıkıntı, Savcı Nusret’in (Taner Birsel) yüzündeki yaralarda ve Doktor Cemal’in (Muhammet Uzuner) düşünceli bakışı ile yüzüne sıçrayan kanda görünür olmuştur.

Öykünün esasta insanlar arasındaki çatışmalar, tutarsızlıklar, iyi ve kötü problemi üzerine kurgulandığını söylemişim. Savcı ve Doktorun sohbet ettiği anlardan birinde savcı, akla mantığa sığdırılmayacak cinayetlerle karşılaştığını söyler. Bir kadının öleceği zamanı bildiğini ve söylediği tarihte öldüğünü dile getirir Doktor bunun bir intihar olabileceğini söyleyince savcı karşı çıkar. Sonradan bu kadının, savcının karısı olduğunu öğreniriz. Savcıyı taşraya atan ve burada ölümü beklemeye iten neden de ortaya çıkmış olur.

Filmin sonunda doktorun bakmış olduğu fotoğraflarda bir kadın göze çarpar. Buradan, onun geçmişinde bir şekilde ayrıldığı bir kadının varlığı anlaşılmaktadır. Bu sahnede, bir kastrasyon anksiyetisinin ima edildiğine tanık oluruz. Cemal tarafından taşraya taşınan bu gerilimin, sağaltılması mümkün olmayan bir yara olarak

kalacağını da söyleyebiliriz. Doktor Cemal'in yersiz yurtsuzlaşmasının işareti, Komiser Naci ile sohbetinde ortaya çıkar. Naci onun buradan gidebileceğini söylediğinde Cemal "Nereye?" diye sorar. Çıkmışlığı bu kadar güzel anlatıldığı çok az sahne vardır beyazperdede.

Hem doktorda hem de savcıda, bir kaybın ağırlığı ve omuzlarına binen yükün yası devam etmektedir, denilebilir. İnsan kaybettiğini unutmaya çabalayabilir, kendisinden ve yaşadığı mekândan uzaklaşabilir ancak endişeli hüznü yok edecek güce sahip olamayabilir. Nereye gitse bir nevi lanet gibi geçmiş de peşinden oraya gelir.

Filmin en çarpıcı sahnelerinden biri de otopsi sahnesidir. Otopsi tıbbi bir uygulamadır. Filmde karşımıza çıkışı, ölüm nedeni üzerindeki şüpheyi kaldırmak üzerine kurgulanmıştır. Otopsi esnasında, yardımcı personel cesedin canlı gömüldüğünü destekleyen bulgular elde eder. Bunu doktora söyler, ama doktor öyle ol-

madığını, bunun normal olduğunu söyleyerek kayda bu şekilde geçirir. İnsanların acısını artırmaktan başka bir işe yaramayacak bir bilgi olarak görür bunu belki de. Bu sahne bizi Dostoyevski'ye götürür: İnsanın davranışlarındaki irrasyonelliğin sürekli vuku bulduğu o kadim anın yansımasına...

Tam cesede bakmak için eğildiğinde doktorun da yüzüne bir damla kan sıçrar. Taşraya yeni gelen kentli doktor, hangi nedenle olursa olsun bir suçu örtmeye çalışmış ve artık taşra'nın her şeyi bilen ama saklayan günahına ortak olmuştur. Belki de yapılan bu işlem, tüm insanlığın otopsisidir. Her kötülükte, az ya da çok hepimizin günahı vardır belki de.

Film, ana karakter Doktor Cemal'in gözünden aktarılır. Hekimin entelektüel özelliklerine vurgu yapılır. Bunun dışında prostat, kronik hastalıklar, otopsi gibi tıbbi meseleler, metaforik anlamlar yüklenerek anlatıyı farklı boyutlara taşıma işlevi de üstlenirler.

Bir Zamanlar Anadolu'da, zıtlıkların çatışmasını içeren anlatı yapısı, insan psikolojisinin karanlık yönlerine tuttuğu kamera ve sosyal ilişkilerdeki yapaylık, insanlığın taşıdığı endişenin azaltılmasına yönelik nevroitik çabalar gibi görünmektedir. Herkesin içinde yaşadığı, öldüremediği, tedavi de edemediği, tam tersine giderek büyüyen bir derdi, sıkıntısı vardır. Taşra, bu sıkıntıların unutulması için kaçılan, sınırlanmış bir kökene dönüşün izlerini taşır. Ancak taşra çıkmışsındır, tedavi etmekten çok yaranın kronikleşmesine neden olur. İyi ve kötü yanların aslında hepimizin içinde bir yerlerde saklı olduğunu, onu çıkaracak itici gücün çevremizde her zaman var olacağı da söylenebilir.

Hayatı belirleyen bir anlamda insanın bakışıdır. Protagoras "İnsan her şeyin ölçüsüdür," derken, iyilik, kötülük, adalet gibi kavramların göreceli olduğunu, toplum ve bireye göre değişebileceğini vurgular.

Yani toplumun her kesiminden insan, ailesinden biriymiş gibi iletişim kurar hekimle.

KEMALETTİN ÖZDEN KİMDİR ?

Ankara'da doğdu. Ankara Kurtuluş Lisesi'nden mezun oldu. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı'nda uzmanlık eğitimini tamamladı. Mesleki özel ilgi alanı immünsüpresif hasta enfeksiyonları üzerinedir. Sinema ve mitoloji konularında kitap ve makaleleri bulunmaktadır.